

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ ΕΝΟΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗ

Το μέλλον της ελληνικής εκπαίδευσης

Γράφει η ΣΤΕΛΛΑ ΑΛΙΓΙΖΑΚΗ,
πρόεδρος της Ένωσης Φροντιστών Νομού Χανίων

Κάθε τέτοια εποχή όλοι στρέφουν την προσοχή τους στην παιδεία με αφορμή τις εξετάσεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τις προβλέψεις για τις βάσεις εισαγωγής στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι.. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται, βέβαια, στις λεγόμενες «πανελλήνιες εξετάσεις», ρυθμιστές όλων των παρεπομένων.

Αιτιές παρά το ότι έχουν αλλάξει πολλά επίσημα ονόματα, παρά το ότι έχουν επιδειχθεί πολλές τροποποιήσεις από την αρχική θεσμοθέτησή τους στα χρόνια της πρώτης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης μετά τη Μεταπολίτευση, (αυτής που εφαρμόστηκε από το 1976 και σε εξεταστικό επίπεδο υλοποιήθηκε αρχικά το 1979) δεν έχουν πάψει να αποτελούν το κατ'εξοχήν αμφιλεγόμενο θέμα για τους μαθητές, για τους εκπαιδευτικούς, για τους πανεπιστημιακούς αλλά και για τους απλούς πολίτες, καθώς και για τους πολιτικούς. Δεν είναι τυχαίο ότι οι εξετάσεις αυτές αποτελούν συχνά αντικείμενο συζητήσεων και κατά την προεκλογική περίοδο, αλλά το φαινόμενο αυτό δεν είναι φαινόμενο μόνο ελληνικό.

Οι προβληματισμοί για την παιδεία δεν είναι μόνο ελληνικοί

Όταν στη γαλλική προεκλογική εκστρατεία η **Segolene Royale** έβαλε στα θέματα των συζητήσεων το ζήτημα της εξωσχολικής αμειβόμενης απασχόλησης των Γάλλων εκπαιδευτικών και ζήτησε να καλύψει το κράτος ένα μέρος αυτής της φροντιστηριακής προετοιμασίας των μαθητών μέσα στα σχολεία άρχισε να γίνεται κοινά παραδεκτό ότι όσα συμβαίνουν στη χώρα μας σχετικά με την παιδεία και τα φροντιστήρια ή τη διαχείριση των κунδυλιών για την πρόσθετη διδακτική στήριξη δεν είναι περιθωριακά φαινόμενα μιας «ευρωπαϊκής επαρχίας», αλλά τουλάχιστον κοινά και συναντώμενα σε όλη την Ενιαία Ευρώπη.

Λίγες ημέρες πριν ένα παρόμοιο θέμα χιχθηκε από τον **Μπάρακ Ομπάμα** στην αμερικανική προεκλογική εκστρατεία.¹ Το ζήτημα είχε σχέση με τη διασύνδεση δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης στις Η.Π.Α.. Η κυβέρνηση Μπους έχει εφαρμόσει το πρόγραμμα «no child left behind» ήδη από το 2002, που προβλέπει συνεργασία ιδιωσίου σχολείου και ειδικών φορέων ενίσχυσης των ασθενέστερων μαθητών κατά τις απογευματινές ώρες στις εγκαταστάσεις του ίδιου του σχολείου με την επιχορήγηση του κράτους προς τις οικονομικά ασθενέστερες οικογένειες.²

Η κριτική σ' αυτό και η παραδοχή ότι πρέπει να συνεχίσει να εφαρμόζεται αλλά με άλλους όρους, απέδειξε την οικονομικότητα των εκπαιδευτικών προβληματισμών πρόβαλε ξανά το θέμα της συνεργασίας δημόσιας και ιδιωτικής παιδείας, αλλά και την κοινωνική χρησιμότητα των φροντιστηριακών υπηρεσιών για την αναβάθμιση του επιπέδου της παιδείας.

Το ζητούμενο πάντως από την κοινωνική βάση και την εκπαιδευτική κοινότητα για όλους τους πολιτικούς και για όλες τις χώρες είναι η επικέντρωση της προσοχής των ιθυνόντων στα θέματα παιδείας όχι μόνο κατά τον προεκλογικό αγώνα.

Συζητήσεις για το δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα

Έχει πολλές φορές καταγγελθεί ότι οι αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος γέννησαν το φαινόμενο των φροντιστηρίων τόσο στην Ελλάδα όσο και αλλού. Αυτό δεν είναι κοινά παραδεκτό, αφού η **δημόσια και ιδιωτική προσφορά υπηρεσιών τόσο στην εκπαίδευση όσο και σε κάθε άλλο τομέα κοινωνικών υπηρεσιών αποτελούν δικαίωμα**

των πολιτών στις ελεύθερες κοινωνίες και η επιλογή τους είναι προσωπική υπόθεση του κάθε πολίτη. Μάλιστα δημόσιο σχολείο και φροντιστηριακή παιδεία μπορούν να λειτουργούν συμπληρωματικά και να καλύπτουν διαφορετικές κοινωνικές ανάγκες, όπως αποδεικνύεται από την ίδια την ελληνική και όχι μόνο κοινωνική πρακτική.

Ωστόσο, κατά τις ημέρες αυτές, στη χώρα μας ξανασητίζεται το θέμα των πιθανών αλλαγών του εξεταστικού, ακόμη και του όλου εκπαιδευτικού συστήματος. Ο υπουργός Παιδείας πρόσφατα μίλησε για ένα σχολείο πολύωρης απασχόλησης, που θα καλύπτει όλες τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών (μόρφωσης, ξένων γλωσσών, μουσικής παιδείας και άθλησης) κατά το πρότυπο των ξένων εκπαιδευτικών συστημάτων.³ Παρόλο που δε φαίνεται τόσο άμεσα εφαρμόσιμη μια τέτοια πρακτική, αν λάβουμε υπόψη τα χαρακτηριστικά της ελληνικής εκπαίδευσης, με δεδομένη μάλιστα την υποχρηματοδότησή της, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι θα ήταν ευχής έργο η διαμόρφωση ενός τέτοιου συστήματος, αρκεί να λειτουργεί σωστά.

Γιατί δεν μπορούμε να επικροτήσουμε τη σημερινή αύξηση των ωραρίων σχολικής απασχόλησης με τα επτάωρα και τα οκτάωρα του γυμνασίου ή του λυκείου, αν σκεφτούμε την αναποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού έργου και την άσκοπη επιφόρτωση του μαθητικού προγράμματος. Το ζητούμενο δεν είναι η αύξηση των ωρών απασχόλησης σε ένα πληθτικό και ανεπαρκές σχολείο, που θα προσφέρει και άλλες υπηρεσίες δωρεάν με την ποιότητα που τις προσφέρει σήμερα. Γιατί τότε επιβαρύνει δραματικά το πρόγραμμα των μαθητών και αναστέλλει κάθε διάθεση δημιουργικής απασχόλησης και ελεύθερης επιμόρφωσης. **Τότε το «δωρό» καθίσταται «άδωρο», για να χρησιμοποιήσω μία φράση του Φάνη Καλατζή, εκπαιδευτικού συντάκτη στον «Κόσμο του Επενδυτή».** Το ζητούμενο είναι η αναβάθμιση της ποιότητας της δωρεάν παρεχόμενης παιδείας, έτσι ώστε αυτή να καλύπτει όσο γίνεται περισσότερες μορφωτικές ανάγκες των μαθητών. Και μια τέτοια αναβάθμιση προϋποθέτει ριζικές αλλαγές στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της εκπαίδευσης.

Η επανεξέταση του εξεταστικού

Είναι πάντως σκόπιμο οι σχεδιαζόμενες από την πολιτεία αλλαγές να αφορούν όλες τις βαθμίδες από την προσχολική ίσως αγωγή έως την κορυφή. Δεν είναι ικανοποιητικό να εφαρμόζονται στο τελευταίο στάδιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπου συχνά εξαντλούνται οι ανανεωτικές διαθέσεις των εκάστοτε υπουργών, γιατί η παιδεία για τους μαθητές είναι ενιαία και αθροιστικά οδηγεί στο οποίο εκπαιδευτικό αποτέλεσμα της μετά από 12, τα 16 ή περισσότερα χρόνια.

Παρόλα αυτά το πιθανότερο ή στην καλύτερη περίπτωση το αμεσότερο σήμερα ενδεχόμενο αφορά αλλαγές στο σύστημα των εξετάσεων, που οριοθετούν τη μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Τόσο από την πλευρά του Υπουργείου όσο και από πολλούς άλλους ειδαν το φως της δημοσιότητας προβλέψεις για τέτοιου είδους κυοφορούμενες αλλαγές. Το πρό-

σφατο άρθρο του **Γιώργου Χατζητέγα, προέδρου της Ομοσπονδίας Εκπαιδευτικών Φροντιστών Ελλάδας στον «Κόσμο του Επενδυτή»**⁴ επισήμαινε μερικά σημεία των σχετικών συζητήσεων και πιθανών επιλογών, όπως η **αποδέσμευση του λυκείου από τις εισαγωγικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, η συμμετοχή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην επιλογή των θεμάτων εξέτασης των υποψηφίων, η χρονική μετάθεση των εξετάσεων μετά το τέλος της αποφοίτησης και άλλα.**

Στα μάτια των μαθητών όλες αυτές οι συζητήσεις εγείρουν το ερώτημα: **«Καταργούνται οι εξετάσεις;» Είναι δύσκολο τα παιδιά, ακόμη και οι γονείς μερικές φορές, να αποδεχτούν ότι, όταν στην ελληνική κοινωνία γίνεται λόγος για κατάργηση των εξετάσεων, μιλάμε για αλλαγή του πλαισίου υλοποίησής τους και όχι για ουσιαστική κατάργηση.** Αυτό το οποίο πολλές παρατάξεις εκμεταλλεύθηκαν και προεκλογικά από το 1981 έως σήμερα επανέρχεται στην επικαιρότητα, για να δώσει την ευκαιρία να υπενθυμίσουμε ότι δεν είναι δυνατόν οποιουδήποτε μαθητή σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου να φοιτά στη σχολή της επιλογής του επιδιώκοντας ανώτερες σπουδές, χωρίς την αναγκαία εκπαιδευτική υποδομή, που θα μπορούσε να αποκτηθεί από τις προηγούμενες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η εξασφάλιση μιας τέτοιας υποδομής ελέγχεται κατά το μάλλον ή ήττον με τις εξετάσεις που έχουν θεσμοθετηθεί σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου με διαφορετικές κατά τύπους και κατά εποχές παραλλαγές.

Άλλωστε πώς θα μπορούσε να γίνει κατάργηση των εξετάσεων ειδικά στην Ελλάδα, δηλαδή σε μια χώρα, όπου οι μισοί κάτοικοί της και μάλιστα παρά τους δείκτες της ανεργίας εξακολουθούν να πιστεύουν ότι τα καλύτερα επαγγέλματα είναι οι γιατροί και οι δικηγόροι, όπως πίστευαν και οι παππούδες τους; (Αυτή η «οίηση» ασφαλώς δεν είναι άσχετη με την υποτονική και ανεπαρκή άσκηση του σπουδαστικού και επαγγελματικού προσανατολισμού στη χώρα μας).

Άρα η θεσμοθέτηση ενός νέου εξεταστικού συστήματος σε περίπτωση που καταργηθεί το υπάρχον είναι δεδομένη και αναγκαία. Αν οι νέες εξετάσεις θα αποδεδευσθούν από το λύκειο ή όχι, αυτό δεν επηρεάζει σημαντικά το γεγονός ότι ένας μαθητής θα μπορεί να διεκδικήσει περισσότερα στο επόμενο στάδιο των σπουδών του, εφόσον αντικειμενικά έχει καλύτερο επίπεδο γνώσεων και συγκριτικό πλεονέκτημα

προσόντων, που μπορεί –εν μέρει οφείλουμε να παραδεχτούμε– να σκιαγραφούνται από τις επιδόσεις του σε μια εξεταστική δοκιμασία.

Επειδή πάντως οι εξετάσεις αυτές στην κοινή αντίληψη έχουν μια άμεση σχέση με την εντατική και εξειδικευμένη φροντιστηριακή παιδεία, όταν γίνεται λόγος για τις εξετάσεις, ξανασητίζεται ο ρόλος των φροντιστηρίων. (Πarenθητικά πρέπει να επισημάνουμε ότι η φροντιστηριακή ενίσχυση των παιδιών μπορεί να ξεκινά σε πολύ προηγούμενα στάδια, για να έχει βεβαιότερα αποτελέσματα και να μην αναμένεται μόλις στις τελευταίες τάξεις του λυκείου).

Στη νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα έχουν θέση τα φροντιστήρια;

Πολλές φορές ακούγεται το ερώτημα αυτό ακόμη και μετά την πλατιά προσπάθεια των Ελλήνων φροντιστών να ενημερώσουν για την παγκοσμιότητα και τη διαχρονικότητα του φροντιστηριακού φαινομένου.⁵ Ένα από τα επιχειρήματα όσων αμφισβητούν την πιθανότητα διατήρησης του θεσμού των φροντιστηρίων είναι το γεγονός ότι πολλά περιφερειακά φροντιστήρια συχνά κλείνουν, πιθανότατα πιεζόμενα από τον ανταγωνισμό, αλλά όχι μόνο ίσως από αυτόν. Μπορεί στη χώρα μας να μην έχουν διειδύσει ακόμη πολυεθνικές φροντιστηριακές αλυσίδες, όπως σε άλλες χώρες της Ευρώπης, (θυμίζω τη Γερμανία, τη Γαλλία, το Βέλγιο και άλλες και της Αμερικής). Όμως η οικονομική κρίση και η δυσκολίες της επιβίωσης των μικρών επιχειρήσεων στην ευρωπαϊκή κοινωνική πραγματικότητα επηρεάζουν μοιραία και τα φροντιστήρια. Ο σκληρός ανταγωνισμός, που επιδέχονται συχνά μάλιστα αθέμιτος από επίορκους καθηγητές του δημόσιου σχολείου, από ποικίλους άτυπους «δα-

σάλους», η δυσφήμιση που ασκείται από μερικούς λαϊκιστές πολιτικούς, καθώς και από ορισμένους διαμορφωτές της κοινής γνώμης - δημοσιογράφους, οδηγούν σε αδιέξοδο κατά εποχές κάποιους φροντιστές.

Ωστόσο, ανεξάρτητα από τον αριθμό τους κατά περιοχή, τα φροντιστήρια υπάρχουν, προσφέρουν απασχόληση και θέσεις εργασίας σε χιλιάδες ανθρώπους στη χώρα μας, συνεισφέρουν με πολλούς τρόπους στην ελληνική εκπαίδευση αλλά και στην ελληνική οικονομία. Έτσι είναι φυσικό το μέλλον τους να ενδιαφέρει πολλούς.

Εκτός από τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις να ληφθεί υπόψη ότι τις μεγάλες αλλαγές στη ζωή και στην ιστορία δεν τις φέρνουν τόσο οι νομοθετικές ρυθμίσεις, αλλά η εξέλιξη του ίδιου του πολιτισμού.

Είναι ήδη γνωστό σήμερα ότι υπάρχουν δυνατότητες φροντιστηριακής υποστήριξης μέσω Διαδικτύου, που αξιοποιούνται σε μεγάλες γεωγραφικές αποστάσεις. (Ινδοί μαθηματικοί καθοδηγούν Βρετανούς μαθητές, φοιτητές ή και επιστήμονες, όταν χρειάζεται). Υπάρχουν σήμερα φροντιστήρια στο Διαδίκτυο, που παρέχουν φροντιστηριακές υπηρεσίες σε ενδιαφερόμενους μαθητές όλων των εθνικοτήτων, αρκεί να είναι προσεγγίσιμη η χρήση κοινής γλώσσας.⁶

Ίσως πάντως δεν έχει προσεχτεί ότι ο ίδιος ο Ο.Τ.Ε. το 2007 διαφήμιζε την παροχή φροντιστηριακών υπηρεσιών σε μαθητές ηλικίας 6 - 16 ετών μέσω ειδικών πακέτων γρήγορου Internet: το πρόγραμμα «school powered by conn-x» κάλυπτε μαθήματα ξένων γλωσσών, σχολικής υποστήριξης και ειδικών τεστ κατά μάθημα, αλλά και εξειδικευμένα πακέτα για μαθητές που ενδιαφέρονταν για «Μαθηματικές Ολυμπιάδες». **Και όλα αυτά όχι μόνο χωρίς ειδική άδεια από το Υπουργείο Παιδείας αλλά και χωρίς την όλη διαδικασία ελέγχου από οποιοσδήποτε εκπαιδευτικούς ή άλλους φορείς.**⁷

Αυτά μπορούν να καταργήσουν την αναγκαιότητα ή ακόμη τη χρησιμότητα της άμεσης προσωπικής αναζήτησης διδακτικής βοήθειας από τους μαθητές; Υπάρχουν κάποιιοι που πιστεύουν ότι η προσωπική επαφή κατά τη διδακτική διεργασία, η διαλεκτική προσέγγιση των πραγμάτων κατά τη διδακτική πράξη μπορεί να αχρηστευθεί παρασύροντας μαζί και τα φροντιστήρια; Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά μπορούν να είναι υποκειμενικές.

Πάντως η γενικότερη απάντηση θα τη δώσει η ίδια η εξέλιξη. Δεν μπορούμε να μελλοντολογούμε με ασφάλεια και επιστημονική τεκμηρίωση. Μπορούμε όμως να επιμένουμε ότι, αν η ιδιωτική φροντιστηριακή παιδεία –με τη γενικότερη ερμηνεία του όρου– ήταν κοινωνικά χρήσιμη στην Ελλάδα τουλάχιστον από τον 5ο αιώνα προς Χριστό (ή στους Σουμέριους από το 2000 π.Χ.⁸), αν είναι επιβεβαιωμένη σε πολλές χώρες του πλανήτη η ύπαρξή της σήμερα, στις μέρες μας που ζούμε στην εποχή της μεγαλύτερης επανάστασης της γνώσης δεν μπορεί η πρόσθετη γνώση να θεωρηθεί περιττή ή απορριπτή, αρκεί όσοι εκφράζουν τη φροντιστηριακή παιδεία να επιβεβαιώνουν καθημερινά στην πράξη την ποιότητα του έργου τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. «O Barack Obama και τα φροντιστήρια», www.τοιστολόγιοενόςφροντιστή.
2. Αναλυτικά βλ. για το πρόγραμμα: Γ. Χατζητέγας, Η ανατροπή του ελληνικού μύθου - Το ιδεόγραμμα ενός φροντιστή. Εκδόσεις Λιβάνη, σ. 98 - 108.
3. Σχετικά βλ. Συνέντευξη του υπουργού Παιδείας Ευρωπαϊκή Στυλιανίδη στην εφημερίδα Μακεδονία, 11.5.2008
4. Βλ. Γ. Χατζητέγας, «Επτά αλήθειες για το νέο σύστημα πρόσβασης», Κόσμος του Επενδυτή, Κυριακή 8 Ιουνίου 2008, σ. 49.
5. Σχετικά βλ. Α. Τσιλλογλου, Τα φροντιστήρια στην Ελλάδα - Η ιστορία και οι άνθρωποι, α' τόμος 1860-1940. Κέδρος, Γ. Χατζητέγας, Η ανατροπή του ελληνικού μύθου..., όπου παραπάνω.
6. Βλ. Γ. Χατζητέγας, Η ανατροπή του ελληνικού μύθου..., σ. 152.
7. Όπου παραπάνω, σ. 157 - 158.
8. Όπου παραπάνω, σ. 201 - 205.